

AKHILLEUSZ PAJZSA

"Jaj nékem, daliás Péleusz fia, mennyire gyászos hírt hallasz, melynek sose kellett volna megessni. Fekszik Patroklosz, s a mezítlén holttetemért már harc dúl: fegyvereit sisakos Hektór maga hordja."

Így szólt; s őt a sötét kín fellege elborította; mindkét kézzel a kormos port markolta a földről, szórta fejére vadul, szép arcát elcsufította: illatos inge fölé a sötét hamu permete hullott. Ó meg nagy testével egész hosszában a porban nyúlt el, s két kézzel, tombolva, haját csufította.

"Drága fiam, mért sírsz? Mily bánat fért a szivedhez? Mondd ki, ne titkold el! Hisz, lám, megtette a nagy Zeusz néked, ami kértél, kezedet hozzá fölemelve: visszafutott a hajókhoz már valamennyi akháj sarj, és már mind gonoszat szenvednek, mert te hiányzol."

Erre nehéz sóhajjal szólt gyorslábu Akhilleusz: "Édesanyám, az Olümposzi ezt megtette valóban; mégis, mit használ, hisz a drága barát oda van már, Patroklosz, kit a többi fölött legtöbbször becsültem, s mint magamat; s most elvesztettem, a fegyvereket meg Hektór vette le róla, a roppant, drága csodákat ékes ajándékkal Péleusznak az istenek adták aznap, amint odadobtak téged a földi halandó nászágyára. De bárcsak a tengeri istennőkkel laktál volna tovább, s Péleusz vett volna halandó nőt feleségül. Míg így néked is oly sok a kínod, elvesztett fiadért, akit otthon már nem ölelsz meg mint hazatérőt; mert hisz amúgy sem buzdít a lelkem élni tovább, sem férficsapatba vegyülni, ha Hektór elsőként nem veszté dzsidámtól sujtva a lelkét, s meg nem bűnhődik, mert Patrokloszt kirabolta."

Válaszul így szólt erre Thetisz, sűrű könnyeket ontva: "Jaj, rövidéletű léssz nékem, fiam, oly hevesen szólsz: nyomban Hektor után készen vár rád is a végzet."

Erre nagyot sóhajtván felelt gyorslábu Akhilleusz: "Haljak meg tüstént, ha legyilkolt drága barátom nem védhettem meg, s nagymessze az otthoni földtől pusztult, míg énrám vágyott, hogy védjem a vészről."

Erre ezüstlábu Thetisz úrnő válaszul így szólt: "Gyermekem, így igaz ez; sose rossz, ha a bajba szorogó társaktól tovahátréved meredek veszedelmük; csak hogy a trójaiaknál van szép, messzesugárzó ércfegyverzeted: azt sisakos Hektór maga hordja vállán, és büszkélkedik is vele; bárha - kimondom - már nem hordja soká, közelít már csúnya halála. Mégis, Arész harcába te addig még ne ereszkedj, míg szemekkel nem látod, hogy éléd jövők újra. Mert hajnalban elindulok én, tüstént, hogy a nap kél, Héphaisztoszhoz hozni neked gyönyörű hadifegyvert."

Háromszor zendült Akhilleusz szava szörnyet a sáncnál: háromszor kavarult meg a trósz s a derék segítők is. S íme, tizenkét hős a saját szekérének alatta és a saját gerelyén pusztult el; míg az akhájok Patrokloszt a nyilak közül elhúzták nagy örömmel, s lágy nyoszolyára helyezték; majd odaálltak a társak körben s gyászolták; s nyomukon gyorslábu Akhilleusz, forró könnyeket ontva, mikor meglátta az ágyon fekvő hű társat hegyes-érc-szakította sebekkel:

kit, lám, elküldött paripáival és szekérével küzdeni, ám mint megtérőt nem tudta fogadni.

Csak hogy az ember tervét Zeusz nem mind viszi véghez: mindkettőnknek sorsa, hogy itt pirosítsuk a földet Trója alatt: hiszen engem sem fog háza ölébe már hazatérőként agg Péleusz újra fogadni, sem Thetisz, édesanyám, hanem itt fog a föld betakarni. S most, Patroklosz, mert csak utánad térek a földbe, nem hantolok el addig, amíg nem hoztam elébed fegyvereit s a fejét Hektórnak, vad megölődnek, s nem nyakazok le tizenkét szép trósz ifjat a máglyád mellett, érted a meggyilkoltért, nagy haragomban. Addig eképek fekszel kiterítve a görbe hajóknál: mélykeblű dardán és trójai nők keseregnek éjjel-nappal az oldaladon, sűrű könnyeket ontva: ők, akiket nyertünk az erőnkkel, nagy gerelyünkkel, hogy sok dús várát földültük az emberi fajnak."

Így szólt, s társainak meghagyta a fényes Akhilleusz, hogy nagy háromlábú edényt tegyenek föl a tűzre s Patrokloszt mielőbb mossák tisztára a vértől. Ők fürdőöntő nagy edényt tettek föl a lángra, és vizet öntöttek bele, fát gyújtottak alatta. Lángok közt melegült az edény hasa, benne a víz is; majd hogy a víz immár felforrt ama fényes edényben, akkor megmosták, megkenték síkos olajjal; és a sebekbe kilencéves kenetet töltöttek; majd kerevetre helyezve, befedték szép puha gyolccsal főtől lábhegyig, és afölött hősínű lepellet. S akkor egész éjjel, körülötte a gyors Akhilleusznak, sírtak a mürmidonok, Patrokloszt nyögve siratták.

Térded ölelve könyörgök hát: kit a végzete kurta létre jelölt, fiamat, lásd el most harcisissákkal, s pajzzsal is és gyönyörű lábvérttel, jó bokacsattal, s páncéllal: hisz a hű társ elvesztette a régit, trószoktól leterítve; fiam meg gyászol a porban."

Erre a nagyhírű Bicegő neki válaszul így szólt: "Bátorság, ne legyen szívednek gondja ezekre. Bárcsak aképen védhetném meg a szörnyű haláltól, távol rejtve el őt, amikor közelít a gonosz sors, mint ahogyan gyönyörű fegyverzete lesz neki tüstént, melyre sok ember néz, s valamennyi csodálja, ki látja."

Így szólván otthagya Thetiszt, és ment a fuvókhoz: tűz fele fordítván azokat, sürgette dologra. És a kemencéknél hús fűvő fűtt szakadatlan, fűgén árasztották szét sokféle fuvalmuk, egyszer a gyors munkát segítették, másszor elültek, úgy, ahogyan Héphaisztosz akarta, s a munka kívánta. Lángra vetette a nempuhuló rezet is, meg az ónt is, és a nagyértékű aranyat s az ezüstöt; utána üllőtalpra nagy üllőt tett, a kezébe ragadta jó kalapácsát, míg a fogót másik keze fogta.

És legelőször erős pajzsot kalapált ki az üllőn, dúsan díszítette, reá hármaz karimát tett, fényeset és ragyogót, s ráfűzte a szíjat ezüstműből. Ötrétű lett végül a pajzs, és jártas eszével Héphaisztosz sok-sok gyönyörű képet kalapált rá.

Ráremekelte a földet, rá az eget meg a tengert és a sosepihenő napot is meg a szép teleholdat. S minden csillagot is, mely az ég peremét koszorúzza, Óriónt s a Fiastyúkot, meg a Húaszokat mind, velük a Medvét is - más néven híva Szekér ez - mint forog egy helyben, míg Óriónt lesi egyre, s egymaga nem fürdik csak meg soha Ókeanoszban.

Két szép várost is remekelt ki a pajzson az isten,
földi halandókét: egyben lakodalmakat ülték,
s házukból a menyasszonyokat fáklyák tüze mellett
végig a városon át, sok nászdalt zengve, vezették.
Örvénylő táncban perdültek az ifjak; a lantok
és fuvolák harsány szava szólt; de az asszonyok álltak,
mind a saját tornáca előtt bámult a menetre.
Míg a piactéren sokaság állt, pörlekedés folyt:
meggyilkolt ember vérdíja fölött civakodtak
ketten: az egyikük esküdözött, az mondta a népnek,
mind kifizette; tagadta a másik: mit se kapott még.
Mindketten kívánták, hogy tanu döntsön a perben.
Mindkettőt bízta a nép, két pártra szakadtak:
jártak a hírnökök, és intették csöndre a népet;
ülték a síma, csiszolt köveken szent körben a vének:
botját tartották harsányszavu hírnökeiknek,
föl-fölemelkedtek, s fölváltva ítélték a bottal.
Köztük a kör közepén két tiszta talentum arany volt,
annak díjául, ki a leghelyesebben ítél majd.

Míg két hadsereg állt ragyogó fegyverben a másik
város előtt körben: szándékuk kétféle oszlott:
vagy földülni egészen, vagy két részre szakítva
osztani föl, mit a hőnszeretett város fala őriz.
Várbeli nem hajlik, vértjét veszi, lesre törekszik.
Sok szeretett feleség, kicsi gyermek védte a bástyát,
és az elaggottak velük álltak föl hadi rendbe:
ők pedig indultak: vezetőjük Arész meg Athéné:
fényes aranyból mindkettő, arany öltözetében,
fegyveresen: mindkettő szép magas és ragyogó volt,
mint csak az égilakók; s apróbb volt mind a halandó.
Majd, mikor ott jártak, hol a leshelyüket kiszemelték,
lenn a folyó mellett, hol a nyájnak ivóhelye állott,
ott telepedtek meg, vörösés rézzel betakartan.
Két figyelő kém ült azután messzebb a seregtől,
leste, mikor jön a nyáj vagy a csámpás csorda közelbe.
Jött is a nyáj hamar, és két pásztor járt a nyomában,
sípjaikat fújták vitorán, cselt nem gyanítottak.
Látva a pásztorokat, kirohantak leshelyeikről,
elfogták a baromcsordát meg a hőszinű nyájnak
szép juhait, s mellettük a pásztornépet előlétek.
Ámde azok, hallván, hogy a csorda körül nagy a láрма,
otthagyták hadigyűlésük, gyorslábú lovakra
pattantak, s nekiindultak; tüstént odaértek.
És a folyóparton hadirendben megverekedtek,
egymást érchegyü lándzsákkal hajigálva csatáztak.
Köztük járt a Viszály meg a Zaj meg a rettenetes Vész,
elragadott egyként sértetlent és sebesültet,
és a halottat a harcból lábánál fogva kihúzta.
Válta fölött embervértől pirosult köpönyeg volt.
Mintha csak éltek volna, aként harcoltak a pajzson,
s úgy húzták el az elhulltak tetemét egymástól.

Szép puha szántót is remekelt, televény laza földet,
széleset és hármasszántását: rajta a barmot
hajtották a vetők, jártak velük erre meg arra,
és valahányszor fordulván pereméhez elértek,
mézédess borral teli korsót tett a kezükbe
egy társuk, s megfordultak, ki-ki ment a barázdán,
mind vágyott a hatalmas ugar pereméhez elérni.
Az feketélt hátul, valamint a valódi puhult föld,
bárha aranyból volt bámulnivalón remekelve.
Rengő búzamezőt is formált: rajta a béres
nép aratott, éles sarlót lendítve kezében:
egyoldalt a csomók hullottak rendben a földre,
ott meg a kéveköttők fűzték kévékbe kötéllel.
Három kéveköttő kötözött, hátrább meg a markot
kisgyerekek szedték, tele öllel hordva szünetlen
nyujtották a nyalábot; csöndben tartva a pálcát
állt a király a barázda fölött, örvendő szívében.
Távol a tölgyfa alatt hiradók lakomát keritettek:

áldoztak nagy tulkot, s mind körülötte sűrögtek;
étket főztek a nők, belehintve a hőszinű lisztet.

Majd szőlőskertet remekelt, dús fürttel a tőkén,
tisztá aranyból volt: feketén függöttek a fürtök:
és a karók sorban meredeztek, mind szinezüstből.
Körbe zománcból árkot vont, a sövényt pedig ónból
készítette: csak egy ösvény vezetett a karók közt:
rajta a fürge szedők föl-alá jártak, szüretelve.
Szép szűzek s velük viruló gyöngédszivű ifjak
mézizű szőlőt hordoztak jólfont kosarakban.
Víg csapatuk közepén fiu állt, csengőszavu lanton
játszott édesen: és a Linosz gyönyörű dala zendült
vékony kis hangján: amazok meg ütemben emelték
lábukat, és ahogyan dala szólt, kurjantva szökelltek.

Majd egyenesszarvú marhák csapatát remekelte:
szép tehenek készültek, mind ónból meg aranyból,
istállójukból a mező fele bögve siettek
csörgedező víz mellett, nádas part közelében.
Sorban négy pásztor lépdelt a nyomukban aranyból,
és gyorslábú kilenc kutya is jött futva utánuk.
Ám a legelső sorban két iszonyú vad oroszlán
ugrott rá a bikára: az állat bögve üvöltött,
míg húzták: a fiúk s a kutyák mind arra rohantak.
És az oroszlánok feltépve a nagy bika bőrét,
már beleit falták, szürcsölték éjszinű vérért,
kergették, de hiába, a pásztorok és uszították
fürge kutyáikat, ám az ebek belemarni azokba
nem mertek, közelükben ugattak csak s kikerülték.

Majd legelőt remekelt Héphaisztosz, a nagynevű Sánta,
szép mély völgy közepén, hőszinű juhok seregével,
aklokot és kunyhókat is és zsufedte karámot.

Táncteret is remekelt Héphaisztosz, a nagynevű Sánta,
éppenolyant, amilyent készített Daidalosz egykor
szépfürtű Ariadnének nagy Knósszosz ölében.
Szép eladó lányok viruló ifjakkal a téren
táncaikat járták körben, kezük egybefonódott:
könnyűszövéssű gyorsot hordtak a lányok, az ifjak
jólszótt drága khitont, csillámlott mind az olajtól;
szép koszorút hordottak a táncban mind a leányok,
míg a legények aranykardot, s kardszójuk ezüst volt.
Meg-megperdültek, jól értve a táncot, a lábuk
könnyen emelték, mint ha korongját, mely tenyerébe
jól illik, fazekas próbálja ki, perdül-e vajjon;
máskor meg sorokat képeztek, s szembe szökelltek.
Nagy tömeg állta körül vágykeltő táncukat, és mind
ott mulatoztak, míg közepettük az isteni dalnok
lantszava szólt; és két bukfences táncos a körben
lejtett örvénylő forgással a lant ütemére.

Majd a nagy Ókeanosz bő áradatát remekelte
legszeleső peremére a szép és nagyszerű pajzsnak.

És miután a hatalmas, erős pajzsot befejezte,
készített tűznél ragyogóbb páncélt is a hősnek;
készített súlyos sisakot, mely jól a fejére
illett, és aranyos szép forgó ékesítette;
készített végül lábvértet is, ezt puha ónból.

Majd, mikor elkészült mindezzel a nagynevű Sánta,
fogta, s a bajnok Akhilleusz anyja elé odatette.
Hóborította Olümposzról olyvként lecsapott az,
s Héphaisztosz ragyogó munkáját vitte magával.